

GENOVEZII LA CALIACRA: UN DOCUMENT IGNORAT

ȘERBAN PAPACOSTEA

În luna ianuarie 1397, senatul Veneției comunica regelui Sigismund al Ungariei că a luat cunoștință despre pregătirile, neîndoielnic de natură militară, adoptate de el la Licostomo, Caliacra și Constantinopol¹. Dacă pentru Licostomo explicația acestor măsuri nu e dificilă întrucât fortificația care străjuia navigația între Dunăre și Marea Neagră se afla în mâinile genovezilor², aliați tradiționali ai Regatului ungar încă din vremea regelui Ludovic I de Anjou, dacă la Constantinopol măsurile de pregătire fuseseră desigur coordonate de regele Ungariei cu împăratul Manuel Paleologul, cu prilejul vizitei pe care i-a făcut-o Sigismund nu mult timp înainte, urmare a dezastrului cruciaților la Nicopol și a fugii regelui pe Dunăre și pe mare, mai greu de lămurit și nelămurită încă până astăzi este apariția așezării Caliacra în scrisoarea regelui către Veneția și în răspunsul autorităților venețiene. Lămurirea ne-o aduce un document publicat în urmă cu patruzeci de ani în corpusul de acte privitoare la domnia lui Sigismund de Luxemburg. Într-adevăr, un act emis de rege la 8 septembrie 1402 împuternicește pe Ioan Elempek, cetățean al orașului Buda, și pe Meynhart din Levocea (Löcse, Leutschau), împreună cu asociații lor, să rețină pe orice negustor sau cetățean genovez "pro dampnis et ablationibus eis per Bartholomeum de Grimaldis capitaneum in Callatrea, contra litteras salvi conductus ipsis per Melchionem de Spinulam potestatem Peyrensem concessi, irrogatis"³. Așadar, în 1402, sau nu mult înainte, doi sau chiar mai mulți negustori din Regatul ungar, aflați pe drumul de înapoiere de la Pera la Buda, oprindu-se la Caliacra, probabil popas obișnuit la acea dată pe linia care lega Ungaria cu Constantinopol și Pera, pe cursul Dunării și pe țărmul apusean al Mării Negre, au suferit vexațiuni și confiscări din partea lui Bartolomeo de Grimaldi – numele aparține unei familii ilustre aristocrației genoveze –

1 "Ad aliam partem dictae suae ambasiatae, in qua narrant distincte et seriose provisiones factas per ipsum serenissimum dominum regem in Licostomo, Chaliachera et in Constantinopoli, sic dicimus, quod per illas et alias... comprehendi et videri potest satis clare virtus, sapientia et bona intentio ey disputatio maiestatis sue circha ista facta." ; S. Ljubić, *Listine*, IV, Zagreb, 1875, p.399 (*Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium*, V).

2 Ș. Papacostea, *La fin de la domination génoise à Licostomo*, Iași, 1985, p.1-2 (extras din *Anuarul Institutului de istorie și arheologie "A.D. Xenopol"*, XXII, 1).

3 E. Mályusz, *Zsigmondkori oklevéltár*, II, 1, Budapest, 1956, p. 223-224; cf. Zs. Pach, *Die Verkehrsrouten des Levantehandels nach Siebenbürgen und Ungarn in der Zeit Sigismunds*, in vol. *Sigismund von Luxemburg, Kaiser und König in Mitteleuropa 1387-1437*, Warendorf, 1994, p. 195.

deși se aflau sub protecția unui salvconduct emis de căpetenia (podestà) genovezilor din Pera. Actul regelui Sigismund cuprinde neașteptata revelație a dominației genoveze în cetatea Caliacra, aflată sub autoritatea unui comandant genovez, care, pe lângă funcția sa militară, exercita, legal sau abuziv, și un control al traficului de mărfuri pe această linie de comunicație a cărei însemnătate a sporit considerabil în a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Pe lista așezărilor direct controlate de genovezi pe țărmurile Mării Negre – listă care e departe de a fi fost stabilită cu exactitate de către istorici – trebuie adăugată și Caliacra.

"Kali-Akra – arată Orest Tafrali - este un promontoriu sau mai degrabă o mică peninsulă, adânc implantată în mare, deasupra căreia parcă atârnă peste stânci înalte și abrupte. E alcătuit din două platforme, dintre care prima era odinioară fortificată iar a doua adăpostește farul care luminează în depărtare suprafața apelor... Kali-Akra înseamnă în bizantină și în greaca modernă «capul cel bun» Numele Kali-Akrei s-a păstrat până în zilele noastre traversând evul mediu. Turcii l-au alterat. Kali-Akra a devenit pentru ei Kalagriah, sau chiar Teheliggra-Bouroun".

"Kali-Akra este un adăpost foarte sigur pentru navigatori, când marea e furtunoasă... Nu se știe dacă era sau nu fortificată în antichitate, dar sigur era în evul mediu. Într-adevăr, se văd ruinele unei fortărețe... pe platforma din față a peninsulei. Se mai disting încă două intrări... (Jules) Laurens «mijlocul secolului al XIX-lea» ne spune că această fortificație "Kalagriah" ar fi fost construită de genovezi"⁴.

Caliacra este așadar un punct strategic pe țărmul apusean al Mării Negre al cărui destin istoric l-a urmat. După reinstalarea puterii bizantine la Constantinopol în 1261, toate pozițiile însemnate ale țărmului vest pontic până la gurile Dunării au fost cuprinse în hotarele imperiului restaurat ca urmare a puternicelor ofensive recuperatoare ale împăratului Mihail VIII Paleologul⁵. Cucerirea bizantină s-a împlinit în această arie în detrimentul Țaratului bulgar și a fost consolidată cu concursul Imperiului mongol al Hoardei de Aur. Alianța dintre Bizanțul restaurat și tătarii Hoardei de Aur, sigilată prin legături matrimoniale, a asigurat stabilitatea pozițiilor bizantine în regiune, cu diverse titluri de drept, imperiale sau patriarhale.

Dobândirea și mai ales conservarea acestor poziții ar fi fost imposibilă în afara înțelegerii cu Hoarda de Aur, puterea dominantă la Dunărea de Jos până spre mijlocul secolului al XIII-lea. Cooperarea dintre Bizanțul restaurat și statul mongol cu centrul la Sarai pe Volga, încă necercetată în toată amploarea și în vicisitudinile ei – nu o singură dată cooperarea a lăsat loc înfruntărilor militare –, a fost o componentă majoră a relațiilor internaționale în Europa răsăriteană și sudică, până când, spre mijlocul secolului al XIV-lea, modificările survenite în situația geopolitică a regiunii au făcut caducă legătură dintre imperiul bizantin și Hoarda de Aur⁶.

Pe teritoriul care avea să capete mai târziu denumirea de Dobrogea, Bizanțul și-a reafirmat controlul în vremea lui Mihail VIII Paleologul prin triburile de turci selgiucizi fugiți din Asia Mică de teama mongolilor și instalați în regiune de împărat⁷.

4 O. Tafrali, *La cité pontique de Dionysopolis, Kaliakra, Cavarna, Téké et Ecréné*, Paris, 1927, p. 56-61.

5 G. Brătianu, *Recherches sur le commerce génois dans la Mer Noire au XIII siècle*, Paris, 1929, p. 115-119; idem, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, Bucharest, 1935, p. 35-38, 53-55.

6 Pentru evoluția raportului dintre Imperiul bizantin și Hoarda de Aur, v. mai recent, V. Ciocăltan, *Politica pontică a Hoardei de Aur* (manuscris).

7 Mai recent, pe baza celei mai largi documentații, A. Decei, *Problema colonizării turcilor selgiucizi în Dobrogea secolului al XIII-lea*, în vol. *Relații româno-orientale*, București, 1978, p. 169-192.

Bizațul, statul bulgar reînviat puternic deși pentru scurt timp sub țarul Sviatoslav (1300-1322) și Hoarda de Aur s-au succedat în controlul gurilor Dunării și al teritoriului de la sudul lor.

Instalați pe țărmul nordic și apusean al Mării Negre, la adăpostul regimului privilegiat obținut din partea împăratului bizantin și a Hoardei de Aur, genovezii au desfășurat o intensă și extrem de profitabilă activitatea din Crimeea până la Mesembria încă din a doua jumătate a secolului al XIII-lea⁸.

Eclipsa puterii mongole la Dunărea de Jos după moartea hanului Nogai, la sfârșitul secolului al XIII-lea și în anii următori, a lăsat teren liber de afirmare și expansiune țarului Sviatoslav, care a ocupat o mare parte a țărmului pontic în nord până la Maurocastrum și în sud până la Mesembria, Anghalos și Agathopolis⁹. Izvoarele surprind acum un puternic antagonism între Bulgaria lui Sviatoslav și genovezii pontici; conflict ale cărui motive nu sunt dezvăluite de izvoare dar care pot fi bănuite pe temeiul unor informații indirecte.

În secolul al XIV-lea în deosebi în urma marilor concesiuni acordate lor de hanul Özbek în 1313, genovezii au revendicat dreptul de a exploata comercial țărmul nord-pontic din aria de dominație a Hoardei de Aur; arie care cuprinde și teritoriile cucerite de Țaratul bulgar. Probabilul refuz al țarului de a se supune condițiilor genoveze și hotărârea sa de a impune propriile sale reguli comerțului cu genovezii au declanșat conflictul, despre care știm că s-a manifestat prin daune provocate de oamenii țarului negustorilor genovezi la Moncastro și în alte locuri ale imperiului său, vexațiuni la care genovezii au răspuns prin apelul la arma lor eficientă, boicotul comercial (*devetum*)¹⁰.

Restaurația puterii Hoardei de Aur la Dunărea de Jos și restabilirea contractului teritorial între tătari și Bizanț pe țărmul apusean al Mării Negre a înlătuat dominația bulgară din cea mai mare parte a regiunii¹¹ și odată cu aceasta, motivul conflictului genovezo-bulgar. Dar tocmai acest conflict contribuie la lămurirea unor împrejurări similare de pe țărmul vest-pontic dezvăluite de sursele din a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

Slăbirea și progresiva dispariție a dominației Hoardei de Aur în teritoriile apusene ale ariei ei de hegemonie în Europa, ca urmare a ofensivei puterilor creștine învecinate – Polonia, Ungaria, Țara Românească, Moldova și Lituania – au adus la nivelul informației documentare o realitate politică nouă sau mai degrabă ieșită din anonimatul la care o condamnase hegemonia tătară și condominiumul tătaro-bizantin în vestul bazinului pontic, anume: statul dobrogean al lui Balica, Dobrotici și Ivancu, cu centrul la Caliacra¹².

"Parathalasia" dobrogeană, stat dezvoltat din și pe temelia porturilor vest-pon-

8 M. Balard, *Byzantino-bulgarica*, 1981, p. 87-88.

9 *Ibidem*, p. 88-89.

10 *Ibidem*, p. 89. Textul revizuit al hotărârii din 1316, de instituire a *devetum*-ului împotriva teritoriilor "împăratului Zagorei" (împăratul de Zagora), a fost editat de G. Airal, în vol. *Genova e la Bulgaria nel Medioevo*, Genova, 1984, p. 347-349.

11 În anii 1330-1331 când se pare că a traversat Dobrogea în drumul său de la Hoarda de aur la Constantinopol, de-al lungul țărmului, arabul Ibin Battuta afirma că a trecut din aria stăpânirii tătare în cea a imperiului bizantin, fără a menționa vreo altă stăpânire; *Călători străini despre țările române*, I, Volumul îngrijit de Maria Holban, București, 1968, p. 4-5. Pentru legăturile și dependența selgiukizilor din Dobrogea de Hoarda de Aur, v. S. Iosipescu, *Balica, Dobrotița, Ioancu*, București, 1985, p. 27.

12 M.M. Alexandrescu – Dersca Bulgaru, în *Actes du XIVe Congrès international des études byzantines*, Bucarest, 6-12 Septembre, 1971, II, București, 1975, p. 13-20; S. Iosipescu, *op.cit.*

tice, și-a căutat și obținut legitimitatea internațională, îndată după apariția sa, la Bizanț, semnificativ nu din partea Țarului bulgar. A două trăsătură însemnată a politicii sale "externe", pontice, a fost conflictul de lungă durată cu genovezii, dezlănțuit cel mai târziu la sfârșitul deceniului al șaselea al secolului al XIV-lea, mai exact în 1360¹³.

Faptul declanșator al înfruntării dintre genovezii pontici și noul stat alcătuit pe țărmul pontic apusean și data începutului ei nu ne sunt revelate cu precizie de izvoare. Dar, urmărit în dimensiunea duratei lungi, conflictul, însuși pare a fi fost o recrudescență, o reluare, a celui care îi opusese cu câteva decenii în urmă pe aceiași genovezi Bulgariei și lui Sviatoslav, reinstaurată în posesia țărmului dobrogean.

Între timp însă – adică între domnia lui Sviatoslav și cea a distinșilor dobrogeni – o mutație majoră s-a produs pe țărmul nordic al Mării Negre până la gurile Dunării, dacă nu și la sud de acestea. De la Caffa, inițial modestă autonomie genoveză în statul Hoardei de Aur, transformată în câteva decenii într-unul din cele mai însemnate centre ale comerțului european, adăpostit de fortificații inexpugnabile chiar și pentru tătari, genovezii au acaparat în deceniul al cincilea și al șaselea al secolului al XIV-lea toate pozițiile-cheie, comerciale și strategice, de pe țărmul răsăritean al Crimeei, până la vărsarea Dunării în mare¹⁴. În deceniul al șaselea, ei dominau cu certitudine fortăreața care controla legătura între Dunăre și mare, Licostomo. Politică programatic urmărită, în concordanță cu revendicarea genoveză, amintită de un istoric bizantin, în virtutea căreia tot țărmul controlat de Hoarda de Aur se afla în aria hegemoniei lor comerciale¹⁵. Încercând să impună noii formații politice dobrogene regimul comercial privilegiat care comporta și așezări proprii autonome, regim pe care îl smulseseră Hoardei de Aur – ca dealtminteri și altor puteri pontice –, genovezii s-au lovit de rezistența localnicilor. Urmarea a fost un război care s-a prelungit timp de mai bine de un sfert de secol, timp în care cei doi adversari și-au amenințat și lovit reciproc pozițiile și interesele. Iată în prezentarea rezumativă a lui Michel Balard istoria acestui conflict, a cărui desfășurare, în toată complexitatea și angrenajele sale pontice, rămâne încă să fie reconstituită de cercetări viitoare:

"Această politică – anume alianța lui Dobrotici cu Veneția și forțele antigenoveze de la Bizanț – contraria evident interesele genoveze. Încă din 1360, oamenii de afaceri liguri stabiliți la Chilia se temeau de intervenția galerelor lui Dobrotici. În anii următori, despotul amenință primejdios comptoarele genoveze de la Dunărea de Jos, în asemenea măsură încât a fost nevoie în 1373 să se organizeze o mahonă la Licostomo pentru a reuni toate forțele necesare apărării acestui loc, în vreme ce o galeră a lui Dobrotici, calificat "pravus et crudelis inimicus communis Janue", capturase o galeră genoveză. Aceste ciocniri repetate s-au transformat în anul următor în război deschis.

13 N. Balard, *op. cit.*, p. 91; V și El. Todorova, *Le relazioni di Dobrotiza con i Genovesi*, în vol. *Genova e la Bulgaria nel Medioevo*, Genova, 1984, p. 235-247.

14 Ș. Papacostea, RESEE, 17, 1979, 2, p. 211-217.

15 N. Gregoras, *Historia Byzantina*, ed. L. Schopen, II, Bonn, 1830, p. 877; cf. Ș. Papacostea, *op. cit.* p. 210. Ce întindere a țărmului pretindeau genovezii să controleze se constată, indirect, din limitele episcopiei de Caffa, înfiintat, la 26 februarie 1318 de papa Ioan XXII, la cererea lor, anume "a villa Varia (Varna) in Bulgaria usque ad Saray", *Acta Ioannis XXII (1317-1334)*, ed. Al. L. Tăutu, Vaticano, 1952, p. 12-13 une lectură Varia e îndreptată în Varna (îndreptare acceptată de toți interpreții actului papal); cf. J. Richard, *La Papauté et les missions d'Orient au Moyen Âge (XIIIe – XVe siècles)*, Paris, 1977, p. 158, S. Iosipescu, *op. cit.*, p. 51 și C. Eubel, *Die während des 14. Jhs. im Missionsgebiet der Dominikaner und Franziskaner errichteten Bistümer in Festschrift zum elfhundertjährigen Bestehen des Deutschen Campo Santo in Rom*, Freiburg i Br., 1897, p. 180.

În 1374, consulul Caffei, Aimone Grimaldi, pune să se înarmeze o galere sub comanda lui Martino de Mari, "occasione guerre Dobrodize"; două alte galere erau lansate în operații de succesul său, Giuliano de Castro în 1375, una condusă de Paolo de Reza cealaltă de Quilico de Reza..."¹⁶. Războiul a continuat până în 1387 când a fost încheiată pacea între genovezi și succesorul lui Dobrotici, Ivanco, pace asimilată de unii cercetători cu o capitulare a celui din urmă¹⁷.

Foarte probabil în cursul desfășurării acestui conflict, așadar înainte de încheierea păcii între Ivanco și Republica ligură, genovezii pontici au reușit să cucerească fortificația Caliacra. Un alt document de proveniență ungară, semnalat nu cu mult timp în urmă în istoriografia noastră, înlesnește înțelegerea cadrului politic în care s-a petrecut evenimentul.

Încă de la mijlocul secolului al XIV-lea, ostilitatea față de Veneția, împărtășită în aceeași măsură de Regatul ungar și de Genova, a dat naștere unei strânse cooperări comerciale, politice și militare între cele două puteri, cooperare care a devenit, în anumite momente, o strânsă alianță¹⁸. Efortul celor două puteri de a se substitui Veneției în comerțul Europei centrale a avut drept urmare deschiderea unor linii comerciale spre această arie prin Marea Neagră și gurile Dunării, pe de o parte, și prin Marea Adriatică, pe de altă parte¹⁹. Un privilegiu comercial acordat genovezilor de Ludovic I de Anjou, a deschis negustorilor genovezi larg porțile regatului său, pe cele două căi amintite²⁰.

Manifestarea cea mai puternică a evoluției de la convergență de interese comerciale la alianță politico-militară a fost asediul concomitent și coordonat al Veneției de către genovezi pe mare și de către unguri pe uscat în timpul războiului numit de la Tenedos sau de la Chioggia (1376-1381)²¹.

Mai puțin cunoscută, pentru că a lăsat urme mai puțin numeroase, a fost cooperarea militară a celor două puteri la gurile Dunării și în Dobrogea. Documentul la care am făcut aluzie în rândurile de mai sus relevă existența unui plan de campanie al regelui Ludovic I "dincolo de Țara Românească" ("ultra partes Transalpinas"), iar comentatorul acestui act a susținut argumentat ipoteza potrivit căreia campania era proiectată spre regiunea gurilor Dunării, probabil în Dobrogea, zonă în care, în această vreme, conflictul armat dintre genovezi și Dobrotici bătea în plin²². Pe lângă alte

16 B. Balard, *op. cit.*, p. 91-92.

17 Vl. Kutikov, *Un interessante clausura economica nell' accordo del 1397 tra il principe Ivanco e i genovesi* în vol. *Genova e la Bulgaria nel Medioevo*, Genova, 1984, p. 289-305; textul; tratatului a fost reeditat în anexa lucrărilor lui M. Andreev și Vl. Loutikov, *Dogovorăt na Dobrydjanskiia vladeteli Ivanco s Genueztite ot 1387 g.*, Sofia, 1960, p. 98-103 (extras din Sofiiski drăjaven Universitet. Juridiceski fakultet, 59); I. Dujcev, *Rapporti fra Venezia e la Bulgaria nel Medioevo* în vol. *Venezia e il Levante fino al secolo XV*, I, Firenze, 1973, p. 256, care susține că Ivanco a cedat "total" față de genovezi. El Todorova, *op. cit.*, p. 247 consideră că îngrunșcherea statului dobrogean a fost urmarea păcii veneto-genoveze de la Torino, 1381, care a permis Genovei să-și concentreze toate forțele împotriva "țării" lui Dobrotici; explicația e unilaterală. Cea mai cuprinzătoare analiză a războiului dintre genovezi și Dobrotici la V. Eskenazy, *Revista de Istorie*, 34, 1981, 11, p. 2047-2063.

18 Ș Papacostea, *De la guerre du Bosphore à la guerre de Ténédos: rivalités commerciales et alignements politiques dans la Sud-est de l'Europe dans le seconde moitié du XIVe siècle*, în vol. *Coloniser au Moyen Age*, Paris, 1995, p. 341-352.

19 *Ibidem*, p. 342-345.

20 *Ibidem*

21 *Ibidem*, p. 346-347.

22 Lukacs, A., *O campanie angevină necunoscută din anul 1382*, Iași, 1991, p. 173-178 (extras din anuarul Institutului de istorie "A. D. Xenopol" XXVIII).

indicii, puternica presiune genoveză asupra "părților lui Dobrotici" exercitată prin intermediul unui **devetum** general, "atestă implicit că acțiunea conjugată ungaro-genoveză din anul precedent a constituit un eșec"²³. Dar, ca de atâtea alte ori în trecut, forța magică a **devetum**-ului și-a spus în cele din urmă cuvântul, silindu-l pe urmașul lui Dobrotici să accepte regimul comercial impus de genovezi. E ceea ce îndreptățește ipoteza pierderii fortului Caliacra de către "țara lui Dobrotici" în aceste împrejurări²⁴. Oricum, în 1396, când regele Sigismund a întreprins măsuri de apărare la Licostomo și Caliacra, poziții ale genovezilor, așezarea se afla neîndoielnic în mâinile acestora.

Încă mai greu de stabilit e momentul pierderii cetății de către genovezi; singurul termen "ante quem" disponibil în stadiul actual al cunoașterii noastre este anul 1444, când, în cursul înaintării lor pe țărmul apusean al Mării Negre, cruciații, care aveau să sufere o înfrângere catastrofală la Varna, au luat cu asalt fortul Caliacra, potrivit mărturiei istoricului bizantin Chalkokondyl²⁵. La ce dată însă au cucerit turcii Caliacra e o problemă a cărei soluționare rămâne în sarcina unor viitoare cercetări.

În concluzie: preluarea Caliacrei sub stăpânire genoveză a fost urmarea conflictului dintre genovezi și formația politică constituită în Dobrogea după destrămarea hegemoniei Hoardei de Aur la Dunărea de Jos. Conflictul însuși a fost provocat, pe de o parte, de hotărârea genovezilor de a-și impune regimul comercial privilegiat pe ansamblul țărmului controlat odinioară de Hoarda de Aur și, pe de altă parte, de refuzul "țării lui Dobrotici" de a accepta dictatul genovez.

Caliacra genoveză a fost unul din punctele salbei de fortificații pe care s-a reze-mat hegemonia genovezilor în bazinul pontic, poziții a căror listă completă e încă departe de a fi fost întocmită.

²³ *Ibidem*, p. 177.

²⁴ Un istoric bulgar, autor al unei micromonografii a Caliacrei medievale, constată că între 1385 și 1388, reședința, "capitala", țării la Dobrotici s-a mutat de la Caliacra la Varna, fapt care ar explica decăderea așezării. În necunoștință de cauză, el atribuie această deplasare unei presupuse cuceriri a Caliacrei fie de turci, fie de români; V. Gjuzev, *Izvestiia* – Varna, 9, 1973, p. 136-137. Rămâne valabilă încadrarea cronologică a pierderii Caliacrei de către "țara lui Dobrotici", nu însă și indicarea beneficiarilor acestei mutații care au fost genovezii. Pentru funcția de "capitală" a așezării de la "Kallacrea", v. relatarea lui Johannes Schiltberger în *Călători străini*, I, p. 30. Merită semnalat și faptul că în 1402-1403, un genovez, Salagruso din Negro, a ocupat fortăreața Galata din vecinătatea Varnei; v. Gjuzev, *I rapporti bulgaro-genovesi nei secoli XIII-XV*, în vol. *Genova e la Bulgaria nel Medioevo*, Genova, 1984, p. 109.

²⁵ "Ladislav, împăratul peonilor pornind asadar din Ardeal peste Istru și trecându-și și armata, a ajuns în țara împăratului și și-a așezat aici tabăra pe la marginea Mării Negre în țara lui Dobrotici Misul, pe la Caliacra și Varna. Și venind aici, impresurau orașele. Și Varna, cum era impresurată, a trecut la ei prin bună învoială, Caliacra însă a fost cucerită, peonii dând năvală și urcându-se pe zid"; L. Chalkokondyl, *Expuneri istorice*, în românește de V. Grecu, București, 1958, p. 193. O altă sursă contemporană afirmă că s-au predat cruciaților, fără luptă, forturile Cavarna, Macropolis, **Calliacrium** (s.n.), Gallata, Varna și alte așezări pontice; Philippi Callimachi, *Historia de rege Vladislav*, Varsoviae, 1961, p. 194.

LES GÉNOIS À CALIACRA: UN DOCUMENT IGNORÉ

Résumé

L'auteur met en valeur un document émis par le roi Sigismond de Louxembourg, le 8 septembre 1402, d'où l'on comprend que cette année-là, ou pas trop de temps avant, deux ou même plusieurs marchands du Royaume hongrois, s'arrêtant à Caliacra, ont subi des vexations et des confiscations de la part de Bartoloméo de Grimaldi (le nom appartenait à une famille illustre de l'aristocratie génoise), bien qu'ils fussent sous la protection d'un document émis par le chef des Génois de Pera. Le document du roi Sigismond contient ainsi la révélation inattendue de la domination génoise dans la cité de Caliacra, qui se trouvait sous l'autorité d'un commandant génois. Par la suite, sur la liste des localités directement contrôlées par les Génois sur les bords de la Mer Noire il faut ajouter Caliacra.

La conquête de la cité de Caliacra par les Génois pontiques a eu lieu, probablement, au cours de la guerre entre ceux-ci et Dobrotici (guerre qui a débuté en 1374), mais avant de conclure la paix entre la République ligurienne et Ivanco, le successeur de Dobrotici (1387).

Ce qui est plus difficile à établir c'est le moment où les Génois ont perdu la cité en faveur des Turcs. Le seul terme "ante quem" disponible dans le stade actuel des recherches est l'an 1444, quand les Croisés ont assiégé le port de Caliacra qui se trouvait sous la domination des Turcs (voir Chalkokondyl).

La prise de Caliacra en possession génoise a été la suite du conflit entre des Génois et la formation politique constituée en Dobroudja après la dissolution de l'hégémonie de la Horde tartare (la Horde d'Or) au Bas-Danube.

Le conflit a été provoqué, d'une part, par la décision des Génois d'imposer leur régime commercial privilégié tout le long du littoral contrôlé par la Horde d'Or et, d'autre part, par le refus du "pays de Dobrotici" d'accepter le diktat génois.

La Caliacra génoise a été une pièce du collier de fortifications sur lesquelles l'hégémonie des Génois s'est appuyée dans le bassin pontique, positions dont la liste complète est loin d'avoir été établie.